

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију</p> <p>06. 03. 2020. Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ul style="list-style-type: none">- др Борис Стојковски, ванредни професор за ужу научну област Медијевистика, датум избора: 10. 11. 2019, Филозофски факултет, Нови Сад, председник комисије.- др Александар Крстић, научни сарадник за ужу научну област Медијевистика, датум избора: 20.05.2015, Историјски институт, Београд, члан.- др Мирослав Павловић, доцент за ужу научну област Историја модерног доба, датум избора: 2. 11. 2018, Филозофски факултет, Нови Сад, члан.- др Ђура Харди, редовни професор за ужу научну област Медијевистика, датум избора: 6. 11. 2019, Филозофски факултет, Нови Сад, ментор 1- др Золтан Ђере (Zoltán Györe), редовни професор за ужу научну област Историја модерног доба, датум избора: 23. 04. 2015. Филозофски факултет, Нови Сад, ментор 2.
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Атила (Иштван) Пфајфер (Attila – István – Pfeiffer)</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 13. 07. 1988. Сомбор, Република Србија</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив Филозофски факултет у Новом Саду, Историја, Мастер историчар 06. 09. 2013.</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија Школске 2013/2014. године, Историја.</p> <p>5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:</p>

Кандидат Атила Пфајфер је своје основне академске студије у целости похађао и завршио по болоњском систему, те није имао магистарске студије и магистарску тезу. Мастер рад под насловом *Историја Мађарске Свете Круне у средњем веку* одбранио је на Филозофском факултету у Новом Саду 06. 09. 2013. године.

6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Историја Бача од позног средњег века до опадања моћи Османског царства

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација кандидата Атиле Пфајфера, *Историја Бача од позног средњег века до опадања моћи Османског царства* написана је на укупно 578 страна. У прилогу је представљен избор из референтних, до сада непубликованих, историјских извора у оригиналу и преводу на српски језик (10 докумената); рад такође садржи 24 табела, једанаест историјских карата и три илустративне историјске фотографије.

Докторска дисертација је по хронолошко-тематском принципу подељена на 11 поглавља. Преглед рада по целинама је следећи:

Увод: (15-27 страна).

Прво поглавље: Геостратешки положај Бача кроз векова и порекло имена „Бач“ (27-30 страна).

Друго поглавље: Историја Калочко-Бачке надбискупије 1000-1683. године (30-124 страна). Друго поглавље је подељено на осам тематских целина: Преглед историографије у вези Калочко-Бачке надбискупије (30-33); Кад је основана Калочка дијецеза? (33-35); Кад и зашто је Калоча постала седиште нове надбискупије и да ли је имала од почетка своју дијецезу? (35-38); Ко је био први надбискуп Калочке цркве? (38-41); Да ли је Калочка надбискупија основана по византијској или латинској иницијативи? Кад је Бач био други центар надбискупије? (41-56); Историја надбискупије за време династије Арпадовића (1000-1301) (56-63); Историја надбискупије у позном средњем веку (1301-1526) (63-102); Калочко-Бачки надбискупи за време Османске власти (102-124).

Треће поглавље: Историја Бачког каптола од почетка до Мохачке битке. (124-206) подељено је на две веће целине. Прва, Архонтологија Бачког каптола 1301-1526, садржи архонтологију достојанственика и службеника каптола (препозита, лектора, кантора, кустоса, декана и бачких архиђакона) (165-187). Друга је посвећена Каптолу као месту са јавном вером (188-206).

Четврто поглавље: Бач као центар жупаније (206-255). У оквирима овог поглавља постоје следећа потпоглавља: Настанак жупанијског система у Угарској (206-221), Списак бачких жупана 1071-1291 (221-229), Настанак племићких жупанија и њена организација (229-233), Архонтологија најважнијих функционера Бачке жупаније 1301-1457. године (233-239), односно Рад племићке жупаније (239-255).

Пето поглавље: Боравак владара у Бачу кроз векове (255-297).

Шесто поглавље: Теоријска питања категоризације средњовековних насеља Угарске (269-297). Садржи један поднаслов: Централне функције као мерило развијености насеља (276-297).

Седмо поглавље: Бач у хијерархији средњовековних насеља у Јужној

Угарској (297-322). У оквиру којег су тематске целине под насловом: Питање категоризације Бача (301-311), Златарски цех у Бачу (311-322).

Осмо поглавље: Борба хришћана против Османлија на југозападу Бачке од средине 16. до прве половине 17. века. (322-332). Садржи следеће поднасловe: Први хришћански упади (322-323), Период Дугог рата 1591-1606 (323-325), Османска и Татарска зимовање на делу османске Мађарске (326-327), Походи хајдука и краљевске војске у задњим годинама рата (327-330), Последице Дугог рата у историји Сегединског санцака (330-332).

Девето поглавље: Бачка тврђава у средњем веку и у доба османске власти (332-389). Поглавље је подељен на следеће целине: Најраније тврђава у Бачу (338-340), Тврђава у Бачу за време Арпадовића (340-351), Да ли постоји тврђава после 1335. године? (351-354), Тврђава у Бачу у доба ренесансе (354-363), Пад бачке тврђаве под османску власт (363-373), Место Бача у османској војној организацији (373-374), Родови посаде бачке тврђаве 1543-1665. године (374-384), Питање времена изградње бачке тврђаве (384-389)

Десето поглавље: Бач за време османске власти (389-441). Поглавље је конципирано кроз следеће тематске наслове: Дефтерологија (основне карактеристике) и почеци ове научне дисциплине (390-393), Почети и развој мађарске и српске османистике (393-404), Први опширни дефтер Сегединског санцака из 1544/1545 (1550?) (404-409), Бач по објављеном мухиме дефтеру из 1570. године (415-419), Последњи познати опширни пописни дефтер из 1578. године (419-424), Анализа података становништва и пореских обавеза јужних нахија Сегединског санцака (424-433), Извори различите врсте о Бачу под османском влашћу (433-441).

Једанаесто поглавље: Историјски оквири делатности католичких мисија на територији југозападне Бачке у 17. веку (441-477). Подељено је на седам поднастова: Историографија о католичким мисијама на османским територијама (441-449), Проблеми опстанка католика у османској Угарској (449-452), Утицај миграција на промену етничке структуре јужне Угарске под османском влашћу (452-455), Католичке мисије на територији Бачке у другој половини 16. и током 17. века (455-477), Дубровачки мисионари (456-462), Језуитски мисионари (462-465), Делатност фрањеваца у Бачкој (465-477).

Закључак (477-484).

Прилози (484-510)

Списак извора и литературе (510-573), подељен на: Необјављени извори (510-511), објављени извори (511-520), литература (520-573).

Списак табела (573-574)

Списак карата (574-576)

Садржај (576-578)

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација кандидата Атиле Пфајфера, *Историја Бача од позног средњег века до опадања моћи Османског царства* је рад из области локалне и до извесне мере, регионалне историје, посвећен историји Бача. Разуме се, при томе је живот насеља сагледан такође у ширем, земаљском контексту Краљевине Угарске односно Османске империје. Докторска дисертација прати судбину града кроз приближно два столећа, од позног средњег века до друге половине XVII века. У том периоду насеље је проживљавало падове и успоне при чему је од града који је имао значај управног, црквеног, привредног, војног и културног центра регионалног значаја опао на ниво османске касаве – која је ипак задржала доста од свог значаја у привреди и трговини па и функцију локалног управног, војног и судбеног центра.

Истраживања су пратила промене од сређених привредно-политичких прилика петнаестог века преко изразито турбулентних времена продора Османлија, преко дисолуције угарске државне власти и изградње османске власти, па до стасавања и консолидације османског привредног и правног система и почетака поновног раста броја становништва Бача и њене околине.

Колико је то тренутна приступачност извора омогућила, докторант Атила Пфајфер је анализирао привредне, демографске и војне аспекте живота Бача под османском влашћу као и инкурзију хришћанске војске и католичких мисионара на простору Бачке у време Османлија. За рад на теми коришћени су латински и османски извори и богата литература на српском, мађарском и другим језицима.

Своју докторску дисертацију Атила Пфајфер започиње *Уводом* у којем након општих напомена о средњовековном и османском Бачу и значају овог места за прошлост јужне Паноније у конкретним историјским епохама (претежно, од XIV до XVII века), на систематичан начин дефинише методологију, циљеве и концепт свог рада. Тематска окосница његовог истраживања су црквене и световне институције Бача и пратеће друштвене структуре које су по свом значају надилазиле локални карактер овог насеља како у државним оквирима Угарске, тако и у оквирима Османског царства, уједно диктирајући комплексну социјалну динамику егзистенције овог града. Кандидат такође даје општи преглед стања и резултата досадашње историографије у контексту релевантних извора, са напоменом, да ће на почетку сваког новог поглавља, тј. тематске целине, пружити детаљнију проблемску анализу извора и литературе. Његово истраживање је утемељено на респектабилном корпусу латинских, османских, мађарских и делимично српских извора, међу којима ипак доминирају они латинске провенијенције. Коначно, о овој чињеници сведочи библиографија непубликованих и публикованих извора и литературе на крају дисертације која заузима 63. стране. Комисија са посебним вредновањем констатује да је кандидат непосредно истражио до сада необјављену грађу из бројних фондова Мађарског државног архива у Будимпешти (Magyar Országos Levéltár, Budapest) и Аустријског државног архива у Бечу (Humenné; Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Wien), док је поједине материјале прибавио из румунских и ватиканских, односно римских архива. На основу списка извора и литературе, односно, уводног дела доктората може се закључити да је кандидат исказао добро познавање грађе и историографије и да је на тим основама приступио формулисању концепта свог рада.

У првом поглављу под насловом *Геостратешки положај Бача кроз векова и порекло имена „Бач“* аутор концизно даје слику географског и стратешког положаја поменутог насеља кроз векове. Гранични положај бачке тврђаве и насеља у средњем веку, околност да су се налазили на месту укрштања међународних водених (близина Дунава) и копнених путева који су водили од Београда кроз Петроварадин ка Пешти, или Славонији, Будиму и Бечу, односно из правца севера према Срему и Балканском полуострву, детерминисао је њихов геостратешки значај. Такође у овој целини аутор на основу мађарске и српске (јужнословенске) научне литературе говори о етимологији имена „Бач“.

Друго поглавље је посвећено историји Калочко-бачке надбискупије од XI до друге половине XVII века. У светлу српске, хрватске, мађарске и немачке стручне литературе аутор даје анализу мишљења историографије у вези са оснивањем Калочке надбискупије и стварањем другог њеног седишта у Бачу крајем XI века. Он посебну истраживачку пажњу посвећује оним прелатима који су у својим титулама носили име „бачки“ као и оним за које се непосредно може утврдити да су резидирали у Бачу, а не у Калочи. На основу расположивих извора може се закључити да је већ у другој половини XI, као и током прве половине XII века центар надбискупије био Бач. Од краја XIV века изгледа да су надбискупи већином боравили у Бачу. Дефинитивно, Бач је суштинско, а Калоча номинално средиште дијецезе од средине XV века, па све до Мохачке битке (29. августа 1526. године). За време надбискупа Стефана Вардаија и Петра Варадија, Бач као њихова резиденција доживљава свој архитектонски, урбани и културни процват. Поменути надбискупи су изградили нову „ренесансну“ тврђаву, а својој палати придодали и надбискупску библиотеку са знаменитим кодексима. После 1526. године, у време османске власти, калочко-бачки надбискупи одлазе у егзил, а њихов наслов постаје титуларан. Ново, „привремено“ седиште надбискупске столице бива смештено у Ђеру, Пожуну (Братислави) или Бечу, са новим изворима прихода неопходним за издржавање. С опадањем турске моћи, бачки надбискупи од XVII века поново постају заинтересовани за некадашњу своју дијецезу, односно њене поседе и приходе. Иза линије порозне османске границе, шаљу одреде хајдука и витезова да у њихово име прикупљају порезе. Извори сведоче да су ови одреди стизали све до Бача и да су за преостало хришћанско становништво били већа опасност него Турци.

Треће поглавље се односи на историју Бачког каптола од XIII века до 1526. године, када је рад ове институције био угашен приликом првог заузимања града од стране турске војске. Детаљнији увид у рад Бачког каптола до сада није био предмет истраживања историографије. Значај ове институције доказује чињеница да су њени чланови, сем надлежности управљања са пословима надбискупије, заједно са „браћом“ из каптола који је резидирао у Калочи, имали формално право да бирају надбискупе. Ривалитет два каптола у том погледу је био евидентан, а свакоко се код избора новог првосвештеника морало рачунати на утицај и притиске папске курије и угарских краљева. На основу досадашњих резултата историографије и расположивих извора, дата је као и у случају надбискупа,

архонтологија службеника Бачког каптола (препозита, лектора, кантора, кустоса, односно, декана и бачких архиђакона). Једна од суштинских надлежности каптола се односила на право издавања јавних исправа и докумената у својству места са јавном вером (*loca credibilia*). На основу интерпретације више десетина извора, кандидат долази до закључка да се делокруг бачког каптола проширио на више махом суседних жупанија, а у неким случајевима, каптол је издавао исправе везане за правне послове који су се тицали странака из места удаљених више стотина километара од самог Бача. Из неколико каптолских повеља се непосредно може потврдити опште правило да су се документа ове институције чувала у каптолској сакристији као својерсном архиву и ризници.

У четвртом поглављу докторске тезе кандидат на примеру Бача као средишта истоимене жупаније, истражује и сагледава жупанијски систем Угарске. Ова целина пружа, махом на основу већ познатих истраживања других историчара, архонтологију службеника Бачке жупаније. Вредан је помена преглед конкретних надлежности бачке жупаније и њених институција (посебно жупанијског суда *sedes iudicaria*), односно, њихова функција у животу једне административне области средњовековне Угарске.

Пето поглавље за тему има Бач као одредиште владарских итинерарија током векова као парадигму значаја овог места у делатности разних владара и њихових канцеларија, почевши од боравака угарског краља Гезе II до султана Сулејмана Величанственог. На основу дипломатичке анализе извора, Пфајфер је у више случаја успео да исправи и допуни досадашња итинераријска сазнања историографије. На пример, да краљица Марија Анжујска ипак није боравила у Бачу, као ни краљ Алберт Хабзбуршки. Коначно, у овом низ владарских боравака у Бача, посебно је значајно истаћи име српског деспота Стефан Лазаревић који је у граду на Мостонги, по свему судећи боравио 1413. године. Управо у Бачу, угарски краљ Матија Корвин је 1465. године, издао привилегију енглеском крсташу Роберту Чемплејну и његовој витешкој дружини.

У шестој целини дисертације, кандидат трагом признате **схеме Андраша Кубињија**, даје сажет преглед ставова историографије о средњовековним градовима и варошима у Угарској и њиховим такозваним централним функцијама као параметра у утврђивању њиховог места у хијерархије средњовековних насеља (*villa, oppidum, civitas*). Овај преглед је заправо неопходан уводник у наредно поглавље дисертације у ком кандидат Атила Пфајфер анализира место Бача у хијерархији насеља средњовековне Угарске. Овом приликом он наводи најважнија насеља на тлу Јужне Угарске и њихово место на скали која је одређена на основу доминантних критеријума (број студената на Бечком и Краковском универзитету, центар жупаније, средиште црквене дијецезе, деловање жупанијског суда, финансијски центар, постојање болнице или манастира, присутност каптола, број цехова, број путева који су водили у град, држање недељних и годишњих вашара), да би коначно утврдио и место Бача у овој хијерархији. На том пољу, најважнији допринос за историју Бача и уједно његово позиционирање је Пфајферово откриће постојања златарског цеха у граду, о чему непосредно сведочи један документ из

1512. године. По тој логици закључивања, може се хипотетички отворити и питање да (ли) су поред престижног златарског у Бачу тог доба постојали и други цехови.

У осмом поглављу кандидат презентује своја истраживања у вези борбе хришћана и Османлија у околини Бача у периоду од друге половине XVI. века до краја Другог рата 1606. године. На основу увида у ову сложу истраживачку тему, долази се до закључка да се угарска и хабзбуршка елита није лако помирили са чињеницом да су након турског заузимања Будима и стварања Будимског ејалета 1541. године, ове некадашње територије Угарске биле изгубљене. Вршени су упади на територију ејалета а унутар њега и напади на јужне нахије Сегединског санџака. Посебно су у историографском смислу индикативна ауторова оригинална сазнања о улози војних одреда хајдука и Татара за време Другог рата (1591-1606).

Девето поглавље је као посебна тематска целина посвећено историји бачке тврђаве у периоду од XII до средине XVII века. По свему судећи, на месту данашњих остатака бачке тврђаве, првобитно се налазило земљано утврђење, градина која је била уништена највероватније приликом најезде Монгола 1241/42. године. По сведочењу извора, тврђава чији остаци и данас доминирају бачким пејсажом, изграђена је након 1457. године. Наиме, речене године је угарски краљ Ладислав V, у форми посебне привилегије, допустио калочко-бачком надбискупу Стефану Вардајиу да за своје потребе у Бачу подигне нову тврђаву (*castrum*). Овај велики и скуп грађевински подухват је био завршен највероватније у време надбискупа Петра Вардија. Управо у последњим деценијама XV века и првим деценијама XVI, комплекс бачке тврђаве је чинио важан део друге одбрамбене линије Угарске против Османлија. Из тог периода (1522), кандидат научној јавности по први пут доноси драгоцене вести о функционисању свакодневног живота у тврђави. Оне се тичу података о требовању и потрошњи намирница, попут вина за посаду, као и набавке жита које су били у обавези да испоруче Бајмок и Сента за пограничну Бачку тврђаву (*castra finitima archiepiscopatus Coloensis*). Посебан одељак у овом поглављу је посвећен питању када је први пут и када је дефинитивно Бач пао у руке Турака. Између 1526. и 1543. године тврђава је више пута мењала своје господаре. За период османски владавине (1543-1683), кандидат изнова доноси у историографији познате податке о саставу посаде бачке тврђаве (родови војске, број војника, итд.).

На основу анализе турских дефтера из друге половине XVI века, **десето поглавље** обухвата детаљан преглед структуре становништва Бача. Реч је о османским пописима из 1543/45., 1560., 1570. и 1578. године. Аутор долази до закључка да је након опадања проузрокованог турско-хришћанским сукобима (1526-1543.), Бач у наредном периоду под османском влашћу доживео својеврсни опоравак и поновни успон који се огледа у демографском и привредном расту (присуство трговаца и занатлија у насељу). Пописи такође указују на конфесионалну и етничку промену у становништву Бача. Наиме, некадашње већинско католичко (мађарско) становништво сада је замењено са муслиманским и православним, тј. српским житељима насеља.

У последњем, једанаестом поглавље тезе, истражује се деловање католичких мисија у околини Бача од краја XVI до друге половине XVII века. Ова делатност се надасве односила на фрањевце и језуите. Посредно је била везана за опадање турске моћи и наговештавала је предстојеће политичке промене на југу Паноније које ће донети Велики бечки рат.

У завршном разматрању кандидат сумира резултате својих истраживања. Геостратешки, административни и црквени значај Бача одредио је континуирани успон овог места који се захваљујући изворима може експлицитно пратити током целог XV и за време прве две деценије XVI века у оквирима позног периода средњовековне Угарске. Парадигма тог успона је свакако подизање ренесансне бачке тврђаве (истина под сенком турске освајачке претње) у чијем комплексу је идентификовано постојање надбискупске палате и библиотеке. Комплексност привредног живота репрезентују откривени подаци о деловању цеха златара и других занатлија и струка, одржавање годишњих и недељних вашара (пијаца) итд. Утврђени диверзитет социјалних структура и установа релативно високо је позиционирао Бач у хијерархији угарских насеља. Турско освајање (1526-1543) доноси дисконтинуитет бројних институција којима је Бач дуговао свој позносредњовековни идентитет и егзистенцију. Оне су редом биле везане за црквену и жупанијску администрацију и њене управне функције. Османски период Бачу доноси карактеристичне верске, етничке и социјалне промене, али уједно омогућава и његов опоравак и урбани континуитет насеља. У том погледу историја Бача, како закључује Атила Пфајфер је историја процеса дугог трајања.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Pfeiffer Attila, The battle of Christians and Ottomans in the southwest of Bačka from the battle of Mohács to the peace of Zsitvatorok. In: *Istraživanja* 28. (ed. Lemajić N.), Novi Sad, 2017, 86-104. doi: 10.19090/i.2017.28.86-104, UDC: 94(497):355.48(497.127 Mohács), **M 24**
2. Györe Zoltán, Pfeiffer Attila, „Veliko groblje nacionalnog sjaja” Mohačka bitka 29. avgusta 1526. in: *Deveti međunarodni interdisciplinarni simpozijum Susret Kultura* (ur. I. Ž. Sekeruš, Ž. Milanović), Novi Sad, 2018, 129-143. ISBN 978-86-6065-465-8, **M 14**
3. Györe Zoltán, Pfeiffer Attila, Došli su Turci, ali odmah i odlaze? Prilozi pitanju pada Bačkog utvrđenja pod vlast Osmanlija (1526-1543). U: *Deseti međunarodni interdisciplinarni simpozijum Susret Kultura* (ur. Živančević-Sekeruš I., Milanović Ž.), Novi Sad, 2019, 289-304. ISBN 978-86-6065-544-0, **M 14**
4. Pfeiffer Attila, *A középkori Bács a történetírásban*. In: *Évkönyv* 10/1. (ur. Samu J., Horák R.), Szabadka, 2015, 155-161. ISSN 2217-8198, ETO/UDC: 37(058), **M 53**

5. Pfeiffer Attila, Adalékok a báciai görög püspökség kérdéséhez. In: Évkönyv 12/1. (ur. Samu J., Horák R.), Szabadka, 2017, 174-182. ISSN 2217-8198, ETO/UDC: 37(058), **M 53**
6. Pfeiffer Attila, Uralkodói látogatások a középkori Bácsón. In: *Középkortörténeti tanulmányok 10. A X. Medievisztikai PhD-konferencia (Szeged, 2017. június 7-9.) előadásai.* (szerk. Szanka B. et al.), Szeged, 2018, 281-299. ISBN 978-963-315-376-5, **M 34**

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторски рад кандидата Атили Пфајфера у потпуности је одговорио на циљеве пријављене докторске тезе. Кандидат је детаљно истражио и научној јавности у форми валидних резултата, заснованих на основу анализе значајног корпуса непубликоване и публиковане историјске грађе, презентовао низ нових чињеница везаних за историју Бача од позног средњег века до опадања моћи Османског царства. Такође, извршио је и акрибичну анализу старије (мађарске и српске) историографије, закључивши да је она „неоправдано“ посветила мало истраживачке пажње богатој прошлости овог места. На другој страни, он је сагледао историју овог места као заокружене тематске целине чији се урбани живот континуирано може пратити током позног средњег века у оквирима Краљевине Угарске, односно у прелазном периоду за време турско-угарских борби на тлу Јужне Угарске (током XVI века), као и након успостављања дефинитивне власти Османлија (1543) све до друге половине XVII века. Захваљујући својим бројним институцијама и њиховим функцијама чија је прошлост приказана са акрибичном марљивошћу, односно, захваљујући привредном животу и социјалној структури становништва, Пфајфер одређује релативно високо место Бача у хијерархији средњовековних насеља Угарске. Са продором Турака, многе установе Бача су нестале или биле замењене новим (седиште нахије и кадилука), измењена је и структура становништва (у етничком, верском и економском погледу), док су померање граница и феномен двовлашћа у светлу права и претензија екстериторијалних бачко-калочких надбискупа, само детерминирале процесу стагнације и опадања Бача. Ипак до краја XVI века, Бач доживљава свој релативни опоравак као касаба настањена претежно муслиманским становништвом у оквиру Сегединског санџака. Фортификацијски значај Бача, односно привредни значај Бача као трговачког средишта у контексту близине Дунава – комуникацијске жиле куцавице овог дела Паноније и Европе, били су као историјска константа сачувани и у османском периоду историје овог места.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

У свом докторском раду, односно у процесу његовог истраживања и писања, кандидат Атила Пфајфер је показао да је у потпуности овладао историјским методама, посебно оним научним дисциплинама које су својствене медијевистици попут палеографије и дипломатике. Стечени ниво ерудиције и познавање методологије историјске науке уз коришћење компаративног метода у сагледавању историјских појава и процеса омогућило је кандидату да резултате свог рада изложи и тумачи у складу са савременим захтевима историографске науке. Захваљујући поменутом приступу као и фокусирању на елементе живота насеља дугог историјског трајања, кандидат је успео да својом дисертацијом преброди јаз, који је постојао у друштвеним односима у Бачу у средњем и новом веку, те је рад стекао унутрашњу кохезију независно од чињенице да је вршена анализа две битно различите историјске епохе. Топоними и коришћени појмови везани за *Историја Бача од позног средњег века до опадања моћи Османског царства* су прецизни и

тачни.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

1. **Дисертација је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.**

2. **Дисертација садржи све битне елементе.**

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци:

Докторска дисертација кандидата Атиле Пфајфера у више својих битних сегмената представља оригинални допринос историографској науци. Теза представља прву свеобухватну монографију посвећену историји Бача у периоду од почетака XIV, до друге половине XVII века. Придржавајући се захтева савремене историографске методологије, кандидат је историји Бача приступио у контексту процеса дугог трајања једног насеља, његових становника и установа. Истовремено, допринос ове дисертацији се огледа и у чињеници да су по први пут у историографији одређене друштвене структуре Бача које сублимирају црквени, управни, привредни или културни живот насеља као урбане целине, попут деловања институција надбискупије и (два!) каптола (столног и зборног) као места са јавном вером, затим монашких редова, установа жупаније и њених судских и управних надлежности, бачке тврђаве итд. Такође, он прати и промене у структури становништва места, као и изворе његове егзистенције. На пример, откривајући постојање у граду цехова, попут оног златарског крајем средњег века. Вредношћу и доприносом ове докторске дисертације такође можемо сматрати нове податке у вези са нововековном историјом Бача који су указали на сложеније и уједно више консолидоване друштвене, привредне и демографске односе у компарацији са оним о којима смо досад знали о османском Бачу. Та сазнања уједно упућују на будућа важна и специфична истраживања – у складу са очекиваним даљим отварањем турских архива. Са откривањем низа нових, историјских чињеница, аутор дисертације историју Бача прати као динамичну историјску целину кроз релативно дуг период, од позног средњег века до опадања моћи Османског царства, руковођен са истраживачким циљем да докаже успон насеља у његовој позној средњовековној фази развоја, његово опадање током периода турско-угарских борби (оквирно 1526-1543), односно фазу релативног опоравка насеља, видљиву од седамдесетих година XVI века, до које долази под османском влашћу над овим делом Паноније. У томе, подухвату, по суду Комисије, Атила Пфајфер је и успео. То је уједно и суштински, оригинални допринос ове дисертације историографској науци.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Извесни недостаци који се примећени у раду, а који не ремете његову валидност, Комисија ће предочити кандидату приликом усмене одбране.

X ПРЕДЛОГ:
На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:
Да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана

У Новом Саду 09.05. 2020.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Борис Стојковски, председник комисије

др Александар Крстић, научни сарадник члан

доц. др Мирослав Павловић, члан

Проф. др Ђура Харди, ментор 1.

Проф. др Золтан Ђере, ментор 2.
